

NATURA JURIDICĂ A EVALUĂRII EXTRAORDINARE A JUDECĂTORILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Cristian COLIBABA

CZU: 347.962(478)

cristian.colibaba@gmail.com

The judicial vetting involves a complex process of thoroughly investigation of the integrity and professional skills of judges and candidates who wish to become judges to the key institutions of the judicial system of the Republic of Moldova.

It is crucial for the vetting process to be carried out in an objective, impartial manner and in a certain extent to comply with all the legal guarantees applied to the referent subjects and to preserve the fundamental principles of the judicial independence.

Independența sistemului judiciar din Republica Moldova este garantată de Constituția Republicii Moldova și de legile naționale. Consolidarea principiului respectiv este esențial pentru funcționarea sistemului judecătoresc; or, acesta sugerează justiției că procedurile judiciare sunt desfășurate echitabil și că aplicarea legii este efectivă. În așa fel, drepturile părților pot fi respectate, iar soluția promulgată de către instanță este argumentată exclusiv în baza principiilor de drept și în baza temeiurilor legale, fără intruziuni din extern sau alte temeuri care pot vicia imparțialitatea sau independența judecătorului.

Pentru a preveni creșterea precedentelor abuzive și vicioase din sistemul judecătoresc al Republicii Moldova, legiuitorul a atribuit anumitor instituții statale un șir de împuterniciri pentru a efectua controlul necesar asupra exponenților puterii judecătorești. Instituțiile respective se expun asupra legalității actelor emise de către judecătorii de la oricare dintre cele trei instanțe structurate ierarhic în sistemul judecătoresc al Republicii Moldova și aplică sancțiuni individuale, în caz de depistare a anumitor abuzuri din partea reprezentanților evaluați. La nivel național, statul nostru are mai multe instituții ce pot înfăptui acest tip de control, iar mai exact, lista se rezumă la Consiliul Superior al Magistraturii, alături de organele specializate: Colegiul de evaluare a performanțelor judecătorilor, Colegiul Disciplinar, Inspekția Judiciară, Comisia de etică, Colegiul pentru selecția și cariera judecătorilor; la nivel național procuraturile Republicii Moldova; Centrul Național Anticorupție; Agenția Națională de Integritate; Ministerul Justiției și altele.

Mai nou, guvernarea Republicii Moldova a efectuat un șir de inițiative legislative și a întreprins mai multe acțiuni specifice, pentru a promova un nou concept de evaluare extraordinară a judecătorilor din țară, atribuindu-i termenul de „vetting”. Proiectul de lege urmează să stabilească trei etape ale procesului de evaluare. În prima etapă vor fi evaluați judecătorii de la Curtea Supremă de Justiție, Curțile de Apel, Procuratura Generală, procuraturile specializate – anticorupție și împotriva criminalității organi-

zate. A doua și a treia etapă vor implica instanțele și procuraturile inferioare [1, p.2]. Mai mult de atât, prin intermediul Legii nr.26 din 10.03.2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor a fost introdus un nou termen, mai exact – conceptul de „pre-vetting”, care are un scop asemănător. Acesta este definit mai larg, în articolul 1 din lege, în felul următor: „Prezenta lege reglementează raporturile juridice aferente procedurii de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru al Consiliului Superior al Magistraturii, al Consiliului Superior al Procurorilor, precum și a candidaților la funcția de membru în organele specializate ale acestora, ca etapă obligatorie a procesului de selectare a candidaților și de alegere sau numire a acestora în funcțiile respective” [2].

Atribuirea schimbărilor respective vin să certifice faptul că sistemul judecătoresc al Republicii Moldova are nevoie de o schimbare radicală; or, circumstanțele factuale și legale, înfăptuite de către legiuitor în ultima perioadă, nu ne pot lăsa indiferenți cu privire la consecutivitatea etapelor și, cel mai important, sustenabilitatea acestora, în contextul în care se dorește o schimbare calitativă pentru o perioadă îndelungată.

În același timp, este de menționat că evaluarea extraordinară este un instrument care își are bazele în standardele internaționale privind independența și responsabilitatea judecătorilor. Prin urmare, implementarea unei astfel de evaluări impulsionează Republica Moldova să se alinieze la practicile și cerințele internaționale impuse în domeniul justiției.

Republica Moldova se bazează pe recomandările organismelor internaționale, care la fel înregistrează păreri diferite cu privire la necesitatea impunătoare de desfășurare a evaluării extraordinare în Republica Moldova. Pe de o parte, în Opinia sa din 2019 (pct. 18-19, 37-40, 84) dar și în cea din 2021, Comisia de la Veneția a constatat deja situația extraordinară în care se află Republica Moldova cu privire la starea gravă în justiție. Stare care din 2019 s-a agravat, fiind creat un blocaj total în sistemul justiției. Mai mult, s-a reiterat că, în principiu, autoritățile statului decid ca în cazuri extraordinare, când mecanismele interne eșuează, pot fi aplicate mecanisme urgente și radicale: de exemplu, mecanismul de evaluare din Ucraina, cel din Albania, cel de pre-vetting în Moldova [3, p.15]. Pe de altă parte, alte organisme internaționale, precum Asociația Magistratilor Europeni pentru Democrație și Libertăți, consideră mai de trebuință actualizarea cadrului legal, care, deși este un proces anevoios, are efecte mult mai productive pentru o perioadă de mai lungă durată, care după finalizarea completă a reformei justiției va fi în continuare viabilă pentru lucru și evaluare. Cert este faptul că organismele internaționale, de comun acord, nu impun vreo anumită opinie Republicii Moldova; or, anume din aceste considerente declarațiile sunt cu titlu de recomandare și până la urmă lasă la discreția noastră să alegem ce considerăm că este mai eficient și mai productiv pentru țara noastră.

La momentul actual, evaluarea extraordinară a judecătorilor reprezintă o necesitate stringentă care ar facilita „curățarea” sistemului judecătoresc și care ar consolida eficiența, transparența, independența și calitatea procesului judiciar.

Preocuparea principală se rezumă la mecanismul de aplicare a evaluării extraordinare a judecătorilor; or, prin implicarea persoanelor recomandate de către partenerii internaționali în comisiile de evaluare a judecătorilor naționali se poate atenta la independența sistemului judecătoresc și la suveranitatea justiției Republicii Moldova, per ansamblu. O eventuală evaluare extraordinară a magistraților trebuie realizată în spiritul principiului separării puterilor în stat, cu respectarea suveranității naționale și a statului de drept și fără cedarea unor atribute de suveranitate în fața unor parteneri de dezvoltare a căror identitate se poate modifica în dependență de viziunea executivului [4, p.2].

În aceeași ordine de idei, magistrații, de principiu, nu se opun acestui exercițiu de evaluare, însă este necesară reglementarea clară și conformă a principiilor constituționale și a standardelor europene de specialitate ca să reușească consolidarea garanțiilor subiecților evaluării.

Este important ca Republica Moldova să implementeze în continuare propriul plan de acțiune și să țină cont de faptul că judecătorii trebuie responsabilizați într-un mod legitim și corect. Fiecare țară are particularitățile sale proprii și nu există o soluție universală care să funcționeze în mod automat în toate statele. Prin umare, exemplele vecinilor regionali, precum sunt Ucraina, Albania, Bosnia și Herțegovina, Republica Kosovo, Republica Cehă, ne pot servi drept modele autentice de realizare cu succes a reformei justiției prin intermediul procesului extraordinar de evaluare. Însă statul Republica Moldova are obligația pozitivă de a-și dezvolta strategia proprie de reformare a sistemului judecătoresc, care va fi adaptată la specificul național și ar permite ajustarea și personalizarea acțiunilor și politicilor în funcție de nevoile și caracteristicile specifice ale țării.

Referințe:

1. Ministerul Justiției al Republicii Moldova. Proiect concept privind evaluarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor din 15.11.2021. Chișinău, p.2.
2. Legea privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, nr.26 din 10.03.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr.72.
3. Ministerul Justiției al Republicii Moldova. Notă informativă la proiectul legii privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor, mai 2023, p.15.
4. RUSANOVSKI, I. *Evaluarea extraordinară a judecătorilor CSJ și înființarea Comisiei de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor sau riscul aservirii puterii judecătorești?* Chișinău: Universitatea Liberă Internațională din Moldova, 2022, p.2.

Recomandat

Vladislav CLIMA, magistrul în drept